

Capçaleres d'ERC al Penedès republicà, reflex de les problemàtiques socials de la comarca vitivinícola

Jaume Recasens i Bel

Consideracions prèvies
Anys trenta: vitalitat periodística

La vitalitat periodística de Vilafranca i de l'Alt Penedès en conjunt és un fet durant la República. Bàsicament en el període 1931-1934. Mai com fins aleshores, ni en la represa de la democràcia ni en els nostres temps, hi ha hagut tanta producció informativa tant extensa com significativa —el 1939 tot això s'estroneja. A la capital altpenedesenca, amb vora 40.000 habitants, arriben a cohabitar en un mateix any, el 1932, fins a quatre publicacions que són l'òrgan de la formació majoritària, tant al Penedès com al conjunt del país, a municipis com Vilafranca del Penedès (*abril*), Sant Sadurní d'Anoia (*Lluitem!...*), Gelida (*Flama...*) i Torrelavit (*Renaixença republicana*).

De font d'informació històrica a protagonista del relat històric

Les publicacions han estat i són una font d'informació cabdal per al coneixement de la història d'un territori i d'una societat, així com de la seva gent. Majoritàriament, aquestes les utilitzem com a mera eina d'obtenció de dades, de fets, de personatges... però rarament les estudiem per *dins*. Dit d'una altra manera, no és habitual que aquell instrument d'obtenció d'informació en sigui pròpiament el protagonista de la nostra recerca. Per mitjà d'aquests periòdics podem conèixer de primera mà, com a primera font d'informació i en els temps actuals ja gairebé única, l'àmplia realitat d'aquells temps: social, política, cultural i esportiva. Per interpretar-los millor. I apropar-nos-hi millor.

La premsa com a baluard patrimonial

L'interès per conservar el passat no hi ha estat sempre. Almenys, més que interès, la condició de supervivència i d'evitar maldecaps ha fet que es fessin desaparèixer documents. Només cal entendre així com publicacions de l'espectre ideològic esquerrà, catalanista, i sobretot, "separatista", com diria el militant històric d'ERC a l'Alt Penedès Pere Vàrias i Gibert (Sant Sadurní, 1911) van acabar cremades, trossegades o directament "colgades baix les vinyes". A vegades només ha bastat amb un poc o nul interès dels descendents per un bon dia, ja en democràcia, llençar tota la paperassa vella, i amb olor de rònc, a les escombraries (en el millor dels casos als contenidors de paper, almenys per reciclar!). Però la premsa, els títols que l'han caracteritzada al llarg de la història, constitueixen indubtablement un baluard patrimonial.

Radiografia de les capçaleres altpenedesenques properes a ERC

'abril', el setmanari d'ERC a Vilafranca del Penedès (1931-1934)¹

abril —sense majúscules— era un setmanari "d'esquerra, amb el poble i per al poble", com es deia en la primera

¹ Bona part dels números publicats es conserven al Centre de Documentació de Vinseum, el Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, a Vilafranca del Penedès.

edició. El títol és clarament triat per recordar que el mes a partir del qual començà a regir la República és aquest. La redacció i administració es troba al mateix Centre d'ERC². Té quatre pàgines a tres columnes, en un format de 450 × 325mm. A cada edició, hi ha alguns destacats a mode de frases lapidàries sobre temes en concret d'actualitat principalment política/ideològica de tot el país. I al costat de

la capçalera durant els quatre anys que dura la publicació s'insereixen textos, lloances, crítiques, ironies, comentaris irreverents...

Dos noms són clau en la publicació: Josep Roig i Llauredor i Rodolf Llorens i Jordana. Aquest darrer explicava molts anys després que el títol l'havien escollit entre ells dos i els primers números havien sortit orientats per Roig i després “encarranqui-

nats” a l'exclusiva irresponsabilitat d'en Llorens, deia ell mateix, fins i tot quan es trobava a Olot exercint de professor en un institut.

El primer número surt una setmana abans que se celebri la Festa Major, el 22 d'agost.

Carles Pi i Sunyer hi signa en algunes ocasions editorials. Com el que fa sobre problemes econòmics. La seva tesi és que en les comarques, com la del Penedès, de característiques tan definides i en les quals la preponderància d'una branca de producció fa que depenguin

d'ella el treball i el benestar de tots, es plantegen nombre de problemes d'interès general.

“[...] tots, però, per obligació ciutadana, tenen el deure de preocupar-se dels interessos col·lectius i donar la valor deguda als problemes de fonamental importància per a la comarca. És aquest el cas del Penedès en les qüestions relacionades amb la vinya i el vi. Encara que en certs aspectes es mantinguin parers i criteris oposats, n'hi ha d'altres en què tots coincideixen.”³

Les informacions referents a la problemàtica a la vinya són, doncs, constants al llarg dels anys de vida del rotatiu.

A pesar d'actuar d'òrgan d'ERC, el rotatiu es fa ressò també d'informacions relatives a actes i conferències per exemple de la CNT.

S'hi insereixen anuncis perquè es comprin els diaris d'Esquerra: *L'Opinió* i *La Humanitat*.

El 1932 ve marcat per la batejada des de les pròpies planes del setmanari com “la revolució del camp del Penedès”. No era res més que un estadi vaguista. Una protesta ben pacífica i ben legal, deien, que els camperols protagonitzaven davant un govern que es mantenia (no pas els Companys i els Aragay, es precisava) en una actitud passiva i es desentenia de tot i per no estar disposats a pagar, amb la República, les rendes abusives de la Monarquia. La revolució, doncs, s'acabà per traduir en uns pocs casos de protesta contra “les provocacions” dels propietaris i de la guàrdia civil. Els responsables del rotatiu lamentaven, així mateix, que un bon nombre de botiguers de Vilafranca no s'amaguessin de dir tot el mal que podien dels rabassaires.

El dia abans de Nadal d'aquest 1932 esclata ja un dels afers més destacat i alhora polèmics de tot el període: l'Hospital. Els d'*abril* es pregunten qui en té la potestat. La seva tesi és que l'Ajuntament posseeix un títol de propietat a favor seu, com reiteraran una i altra vegada.

“És ben clar que els edificis de l'Hospital són propietat de l'Ajuntament. Hem vist de quina manera estan inscrits al Registre de la Propietat. Hem vist que l'escriptura més antiga de permuta que hem examinat diu ben clar que l'Ajuntament n'era d'àrbitre absolut i delegava la seva administració. Tota la Història ho abona.”⁴

² El bloc esquerrà el va dominar ERC, formada a partir d'un heterogeni grup d'associacions i col·lectius: polítics, sindicals, corals, recreatius i culturals, etc. L'agost de 1931 tenia ja 25 seccions al Penedès i un comitè comarcal, i ocupà l'espai polític que havien deixat els vells republicans federals agrupats al voltant de *Fructidor*. Immediatament, es convertí en l'organització política més important del Penedès i de la vila: pagesos, jornalers, petits propietaris, oficinistes, menestrals, professionals... s'afiliaren a les seves files, atrets per un programa heterogeni però llaminer: nacionalisme, republicanisme, populisme, preocupacions socials, i interclassisme (Ramon Arnabat i Joan Solé: *Societat i cultura a la Vilafranca de la II República. La generació de la Revista del Casal de la Principal*). Vilafranca: 2007)

³ *abril*, núm. 5, de 19 de setembre de 1931, p. 1.

⁴ *abril*, núm. 70, de 24 de desembre de 1932, pp. 1-2.

I recordaven que al cinquè número, corresponent al 9 de setembre de 1931, ja havien publicat la història detallada de l'Hospital demostrant que “sempre” havia estat de l'Ajuntament.

A l'agost del 1933 el periòdic es fa ressò de la vaga de paletes. D'ençà d'un temps es discutia acaloradament, conta el rotatiu, si els obrers tenien raó o no, de convocar tantes vagues. Les coses de fora de casa eren difícils de jutjar perquè mai no se sabia tot, asseguraven. Però el que sí que no tenia volta de full, per als redactors d'*abril*, era que en les poques vagues plantejades a Vilafranca pels obrers sempre la raó els havia sobrat i sempre havien estat ells els que havien presentat un esperit de transigència i de ganes d'evitar els conflictes.

“Han estat els obrers els que tenint raó han afluixat i no han volgut matar mai tot el que és gras. No volem retreure ara vagues passades per respecte als que han passat ja a millor vida, als que políticament són ben morts. Però sí que volem dir ben alt i ben clar que els patrons de paletes s'han portat d'una manera desafiadora i incorrecta. No volien ni parlamentar amb els obrers, ni acceptar cap de les transaccions dels obrers, els quals han arribat a tenir la paciència de Jop.”⁵

Una setmana abans dels comicis generals del 1933 el setmanari conté un destacat a la portada adreçat a les lectores:

“Les dones reaccionàries, les beates amb cara de rap i les «damas d'estropajosa» amb l'ànima de fum d'estampa, aniran totes a votar. La gent ensotanada i per ensotantar és la que es cuidarà que no n'hi falti cap. Les dones liberals, però, també donaran la batalla sense cap temença ni desgana. La consciència de llur responsabilitat serà el que es cuidarà que tampoc n'hi falti cap.”⁶

I també s'adrecen a l'obrer i al treballador. Al primer, li diuen: “Tu tens grans escoles per als teus fills. Tu ja pots anar a l'Institut. Recorda: Ho deus a l'Esquerra”. I al segon: “Recorda que l'Esquerra fa que l'Hospital de Vilafranca esdevingui una llar de benestar. Si mai hi has d'anar, ningú et preguntarà com penses. Ho deus a l'Esquerra.”⁷ I en planes interiors, encara en aquest mateix número, etziben, de nou, al treballador:

“Les dretes, la reacció, saben que no les votaràs mai. Per això no perden el temps demanant-te el vot. En lloc de perdre el temps demanant-te el vot, que saben que ha d'ésser per les esquerres socialitzants, et diuen o et fan dir que t'abstinguis d'anar a votar. Del perdut treu el que puguis, pensen els teus enemics irreconciliables.”⁸

El 1934 ve centrat, com és sabut, pels fets d'octubre. Rodolf Llorens i Jordana, l'ànima del rotatiu, és reclòs a la presó Model de Barcelona. Aquí s'acaba la seva residència vilafranquina i la relació amb Josep Roig i Llaurador, l'instigador del periòdic. No el va tornar a veure. I igualment *abril* no va tornar a treure el cap mai més en el panorama periodístic vilafranquí. L'alcalde, Fèlix Balaguer, i els deu regidors d'esquerres van ser empresonats, amb altres dirigents republicans i rabassaires. En total, van ser una setantena els vilafranquins processats per aquells fets.

Fons: Centre Documentació Vinseum (CDV) Vilafranca del Penedès.

'Lluitem!...', el quinzenal d'ERC a Sant Sadurní d'Anoia (1931-1934)⁹

El primer número apareix quatre mesos després de la proclamació de la República, el 15 d'agost de 1931 com a portaveu del Centre d'Esquerra Republicana. És dels periòdics que se'n conserven menys exemplars de tots els editats als anys trenta a la comarca de l'Alt Penedès.

⁵ *abril*, núm. 101, de 5 d'agost de 1933, p. 1.

⁶ *abril*, núm. 115, d'11 de novembre de 1933, p. 1.

⁷ Op. cit.

⁸ Op. cit., p. 2.

⁹ A l'Arxiu Municipal de St. Sadurní només se'n conserven tres. A la Biblioteca de Catalunya, se n'han localitzat vuit. A aquests s'hi afegeix el número 1, una còpia cedida per l'historiador Carles Querol i Rovira. Comptat i debatut: onze números, dels com a mínim trenta que hi pogué haver. Encara es té constància d'un altre número, de moment, no localitzat, el 15, del 12 de juny de 1932, que va poder consultar en una col·lecció particular a Sant Sadurní Maria Dolors Ivern i Sslvà, autora d'*Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*. 2 volums. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. Així consta al segon volum, p. 515.

El periòdic canvia en tres anys, com a mínim, tres vegades de local i el mateix succeeix amb les impremtes. Pel cap baix, quatre tallers diferents l'editaren. A priori, sortia amb la pretensió de ser quinzenal: el primer i el tercer diumenge de cada mes. Amb tot, viurà alguns lapses de temps. Més enllà dels números extraordinaris que s'editen en motiu de les Fires i Festes del municipi que poden arribar a tenir més de vint pàgines perfectament, el rotatiu el confegeixen quatre pàgines, a quatre columnes. Aquesta, doncs, n'és l'extensió regular. El format comença essent del propi diari de l'època, però al cap de pocs mesos es redueix un xic.

Els redactors són militants —fins i tot alguns regidors— o afins del grup municipal d'Esquerra Republicana que governarà durant els anys trenta a la vila, a excepció del bienni negre. L'editorialista més freqüent és Magí Fàbregues, i els articulistes que col·laboren en diverses ocasions són Joan Torelló i Ferrando, Antoni Cardús, Daniel Fornés (cap d'Esquerra a Sant Sadurní), Sadurní Oliver, Lluís Benaiges (impressor de les darreres edicions del rotatiu), Joan Baqués i Font, Antoni Lloret o Pere Esteve i Llopart.

En la majoria dels números conservats els redactors retraten la situació social i obrera del poble. Expliquen que en proclamar-se el règim democràtic pocs després es va constituir el Sindicat Únic d'Oficis Varis; el contingent més gros d'obres del qual eren els “xampanyistes”.

“Hem de convenir que hi ha reclamacions obreres que cal satisfer, i millorar la seva posició al nivell econòmic en què vivim, però les tàctiques emprades pels dirigents, infiltrats per la teoria del comunisme llibertari que propaguen els de la FAI fa que les qüestions plantejades vagin de cara al fracàs. Fracàs serà la vaga que sostenen els treballadors de la casa Codorniu, per defugir l'amical solució i lliurar-se plenament als procediments anarquitzants.”¹⁰

En els números localitzats la preocupació emana de la no catalanització de la vila. Es queixaven dels industrials i comerciants que els rètols, cartells i prospectes de les seves firmes i establiments constessin encara en castellà mesos d'ençà de la implantació de la República. L'últim exemplar del qual es té constància fins avui data del 31 d'agost de 1934, just quan s'edita un especial informatiu de Fires i Festes, amb una portada amb l'estelada a tot color. És de suposar que arran dels fets d'octubre ja no es publicaria mai més.

Fons: Arxiu Municipal St. Sadurní

¹⁰ Op. cit.

‘Flama...’, el quinzenal de la Joventut d'ERC de Gelida (1931-1934 i 1936)¹¹

És el portaveu de la Joventut d'ERC de Gelida. La redacció i administració eren situades al carrer del Pi, núm. 19. El rotatiu tenia un format de 327 × 225 mm, de quatre pàgines, a tres columnes: tres per als textos i la contra, com era habitual amb la resta de rotatius, dedicada a la publicitat.

La primera referència al quinzenal gelidenc la trobem a abril, el 2 de gener de 1932:

“A Gelida, els nostres amics de l'Esquerra publiquen un periòdic quinzenal titulat *Flama!* quin text té un to vibrant, propi de les plomes joves i intel·ligents que el redacten.”¹²

La Humanitat reproduïa el 14 de desembre de 1931 una nota que Macià havia adreçat a la publicació com a salutació, i que deia el següent:

“Plenament convençut que tots els amics de la República s'han posat a l'una per combatre-la i tots també s'han posat d'acord per a procurar la divisió entre els republicans explotant el perill separatista de Catalunya, crec que tinc el deure ineludible d'afirmar, una vegada més, que tots els meus esforços van encaminats a la implantació d'una República Federal, que per la seva mateixa essència i constitució és l'única forma de govern que pot solucionar els nostres afanys de justícia social i aspiracions del poble, Francesc Macià.” (Ivern, 1989-II: 515)

Això deixa clar, que a finals del 1931 Flama... ja sortia al carrer. De fet, el primer número localitzat data del 25 de desembre, que és el segon. Tot sembla indicar, doncs, que va veure la llum el 10 de desembre, amb la qual cosa quatre dies després es publicava la salutació del president català.

¹¹ Se n'han localitzat deu números a l'Arxiu del gelidenc Enric Caraff i Morera i un més a la Biblioteca de Catalunya.

¹² *abril*, núm. 20, de 2 de gener de 1932, p. 3.

I la novetat del rotatiu, que no té cap altre dels que s'editen a la comarca en el període, és la taula d'anuncis publicada. En alguns dels seus números, sempre al final de la tercera plana, se'n reproduïx la tarifa, i ens permet assabentar del que podia arribar a pagar un anunciants per un tros de plana. Això sí, el compromís és que comprava un espai per, com a mínim, mig any o bé un any. Pràcticament la totalitat dels anunciants contractaven 1/8 pàgina: mig any, 12 pessetes, i un any, 20. L'any 1936 aquests preus, malgrat tot, es reduïxen just a la meitat. I l'abonament al periòdic per tot un any costava 3'50 pessetes.

Els pseudònims hi sovintegen. Així, ens trobem amb Tercet de Bugada, Espia Dimonis, Rerref o Berref, Heliu o Helios, Anfós Rialp i Escarceller. Al voltant de la possible revelació dels noms reals dels que s'amagaven darrere aquests mots, el mateix periòdic, en el cinquè número, feia aquest comentari, a mode "d'advertiment":

"Si algun ciutadà té motius justificats per a saber els pseudònims, pot dirigir-se a Redacció, que posseeix el document que acredita llur personalitat."¹³

I un nom que apareix per damunt la resta és el de Ramon Solsona i Guilera, autor, d'una sèrie de capítols sobre l'evolució de Gelida, en diferents aspectes i àmbits.

Els rabassaires protagonitzen més d'una plana. Un ciutadà signa un text que posa en alerta tots els seus companys davant d'un model gelidenc propi dels seus propietaris. Diu que si alguna vegada l'Institut de Sant Isidre decidís premiar el millor dels seus associats segur que guanyaria un propietari del poble tot presentant "el millor model de contractes per explotar els seus rabassers, burlant totes les lleis fetes i per fer que afavoreixin el treballador de la terra". "(...) «feta la llei feta la trampa», volent significar amb això que una vegada publicada una llei, la gent és tan llesta que ja mira la manera de poder-la burlar; però, senyors, aquest adagi del propietari en qüestió ja és massa antic, i com que el món avança, ara l'hem de substituir per un altre que digui: la trampa s'ha de fer molt abans que es faci la llei."¹⁴

Lamenta que mentre tots els pobles d'esperit liberal han vingut treballant ideològicament i en favor de la justícia, a Gelida, lluny de l'organització social i política, ha hagut de combregar amb l'escut tràgic dels pobles oprimits: el caciquisme. Entre altres tesis, sosté que el poble, en sentit

polític i en favor del seu regenerament, ha d'agrair molt a la dictadura primoriverista:

"[...] sense aquests anys d'opressió, tal volta hauríem seguit al tun-tun dels anteriors."¹⁵

El quinzenal denuncia que els de la Lliga local han entorpit la decisió de construir l'escola graduada i on situar-la. La conseqüència d'això és que hi ha infants a qui s'ha deixat sense garanties d'ensenyança per excés de matrícula per un costat i falta de mitjans sovint. Malgrat això, o potser per això mateix, encara té més clar que la política és necessària i així s'exclama:

"Política!: element indispensable entre els homes i per a la vida dels pobles [...] la política, «cacics», sapiguen emprar-la, que Gelida, que es cansa ja, no hagi de violentar-se, i contribuïre a la veritable etapa real de «l'Evolució política de Gelida»."¹⁶

Com els seus homòlegs, deixa de publicar-se l'octubre del 1934. Però reapareixerà almenys una vegada, el 16 de febrer de 1936, dia d'eleccions generals.¹⁷ Sota la capçalera s'inscriu que és el periòdic portaveu d'Esquerra Republicana. Enrere ha quedat la denominació de portaveu de Joventut d'Esquerra, secció política de Societat Coral d'Artesans adherida a ERC. És un monogràfic electoral, i té el doble de planes que havia acostumat a tenir: vuit. En un gran titular, en negreta i subratllat, per donar-li encara més èmfasi, s'hi llegeix:

"Tot ciutadà de consciència lliure i humana amant d'una autèntica República, de la llibertat de Catalunya, pels nostres germans empresonats, té el deure ineludible de votar el Front Popular!!!"¹⁸

[Fons: Arxiu Enric Caraff]

Josep Milà manifesta clarament que només el poble és l'àrbitre de la situació política del darrers temps, i és el que dirà la darrera paraula: "El fall inapelable avui es convertirà en cop de dretal que aixafarà per sempre més el cap de la reacció".¹⁹ Però errava el pronòstic: el poble no seria

¹³ *Flama...*, núm. 5, de 14 de febrer de 1932, p. 3.

¹⁴ *Flama...*, núm. 5, de 14 de febrer de 1932, p. 1.

¹⁵ *Flama...*, núm. 15, de 10 de juliol de 1932, p. 2.

¹⁶ Op. cit.

¹⁷ Gràcies als comicis favorables a la candidatura del Front Popular d'esqueres, els vint gelidencs, polítics i rabassaires, detinguts entre el 24 d'octubre i el 4 de novembre de 1934 van sortir de la presó Model.

¹⁸ *Flama...*, núm. 51, de 16 de febrer de 1936, p. 1.

¹⁹ Op. cit., p. 3.

l'àrbitre des del 19 de juliol. Ni la reacció s'hauria "aixafat" per sempre més. Al contrari.

'Renaixença Republicana', el butlletí mensual d'ERC a Torrelavit (1932-?)

No se n'ha localitzat cap número, en cap arxiu català, i ni tan sols consta en l'obra de Torrent i Tasis²⁰ ni en la de Givanel²¹. Les dues referències que donarien fe de l'existència de *Renaixença Republicana*, el butlletí mensual del Centre d'Esquerra Republicana de Torrelavit, són dos rotatius políticament ben oposats l'un de l'altre, i de dos municipis diferents. Pel que fa al primer, val a dir que es tracta del vilafranquí *abril* que en la mateixa edició que saludava als joves redactors gelidencs de *Flama...* mencionava aquesta publicació. Vegem-ho:

"També el Centre d'Esquerra Republicana de Torrelavit publica un butlletí mensual amb el nom de *Renaixença Republicana*. Dintre a la seva modèstia, mereixen els amics de R. R. un merescut elogi per l'esforç i bona voluntat que representa la seva publicació. Amb molt de gust establim el canvi."²²

Observi's que diu textualment "publica", no pas que s'hagi començat a publicar ni res per l'estil, de manera que tot sembla indicar que, en el mateix cas que el periòdic gelidenc, l'esmenten ara però ja deu editar-se des de fa un cert temps. I l'altra referència la trobem a Sant Sadurní, amb el portaveu del Bloc Catalanista Republicà, *El Noya*, que en una de les seves notes curioses, a finals d'agost de 1933, s'enfuria dels "literats esquerrans de Torrelavit" que constava en un programa de la formació en aquest poble, i esmenta, en passat, l'existència d'un periòdic. Així doncs se sap, gràcies a les citacions que en fan els dos rotatius penedesencs esmentats en dos anys diferents, que *Renaixença Republicana*, de Torrelavit, com a mínim, alguns números s'haurien publicat el 1932.

²⁰ TORRENT, Joan i TASIS, Rafael (1966). *Història de la premsa catalana*. 2 volums. Barcelona: Editorial Bruguera.

²¹ GIVANEL i Mas, Joan (1937). *Bibliografia catalana premsa. Materials aplegats*. 2n i 3r volums. Barcelona: Institució Patxot, Impremta Altés.

²² *abril*, núm. 20, de 2 de gener de 1932, p. 3.

'Avant!', la tribuna antifeixista de l'Alt Penedès, propera a ERC (1936-1938)²³

El nom de la capçalera es recuperava de les dues etapes en què havia existit a Vilafranca *Avant!*. Tot i que havia estat el portaveu del Bloc Catalanista Republicà, ara ho feia com a òrgan antifeixista de l'Alt Penedès i amb redacció i administració a càrrec d'Esquerra Republicana de Catalunya, a la Rambla de Pi i Margall, 23, primer, i a partir del cinquè número i fins al darrer, a la Rambla Francesc Macià, 5. Tenia 8 planes, amb periodicitat mensual i a tres columnes; en un format de 425 × 322 mm. La capçalera és acolorida, de vermell. Les il·lustracions i les fotografies hi són ben presents: per donar a conèixer els fets bèl·lics, el front i la reraguarda. El primer número és del 10 de desembre de 1936. S'estrena amb un editorial carregat de moral i optimisme:

"Quan la victòria hagi estat aconseguida —que ho serà passi el que passi— caldrà rectificar molts pensaments d'ordre ideològic i caldrà fresar nous camins d'acord amb les circumstàncies de l'hora [...] no volem insinuar programes polítics ni enrol·lar-lo a una tendència particular determinada [el rotatiu]. Fer ara política particularista és suïcida, és anar contra la victòria definitiva del poble en la lluita antifeixista."²⁴

Per tot plegat, el rotatiu pretenia erigir-se en el portaveu de totes les organitzacions antifeixistes de la comarca. Si els estats que passen per democràcia no haguessin preferit el triomf del feixisme als règims proletaris, ara no perillaria la civilització ni la llibertat dels pobles d'Europa, sostenen.

A començaments de 1937 s'informa que l'escriptor Gabriel Alomar, hospitalitzat a Vilafranca de resultes de l'accident automobilista que va patir a l'entrada del poble, es trobava molt millorat.

"El nostre periòdic, antifeixista per antonomàsia, no pot deixar d'aprofitar l'avinentsa de la seva estada a Vilafranca per a parlar en el seu lloc més destacat d'aquest

²³ La gran majoria dels exemplars es conserven al fons del CDV.

²⁴ *Avant!*, núm. 1, de 10 de desembre de 1936, p. 1.

home preeminent que, com diu ell mateix, si s'hagués escaigut d'ésser a Mallorca, el seu país, en el moment de l'alçament feixista, hauria tingut d'ésser afusellat per tres vegades: per republicà d'esquerra, per catalanista i per anticlerical.”²⁵

El parlamentari d'Esquerra i exregidor vilafranquí Salvador Armendares, l'únic pràcticament que sempre signava amb noms i cognoms, escriu un article plantejant-se on s'ha de situar un mateix. Al seu parer, els catalanistes com ell s'han d'incorporar a l'exèrcit contra el feixisme, com calgui i allà on calgui. També assegura, en un altre article, que l'estalvi de tots els productes útils per la guerra és obligatori; i que no està bé qui s'aprofiti dels llocs de responsabilitat per malgastar.

S'insisteix una vegada més que la guerra es guanyarà, es diu que ràpidament, si se saben posar-se d'acord. Assenyalen ser tan revolucionaris com el primer i no tenen pas una concepció burgesa del futur del país. Les consignes de la victòria: un ordre revolucionari i un exèrcit regular popular. S'assenyala que amb un ordre públic normal i un exèrcit regular prestigiaven el país de cara al món i feien eficaç l'esforç de “l'Espanya nova” contra el feixisme.

Els reportatges fotogràfics són una constant. És el cas de la portada de l'1 d'abril de 1937, on apareixen 13 infants aclivellats per les bales. Es mostren perfectament els seus rostres perforats. *Avant!* hi diu: “Deixeu que els infants vinguin a mi”. Així responen, segons el rotatiu, els que es diuen seguidors de les doctrines de Crist.²⁶

[Fons: CDV]

El número publicat just d'ençà dels fets de Maig és prou contundent: els esdeveniments ocorreguts feien necessari destacar la indignació i la sorpresa pel que havia passat. Es diu que no és moment de comentaris i que “perfectament” compliran la consigna per a contribuir a la pacificació dels esperits. Però es reserven per a després l'exercici del seu dret de crítica. El balanç d'aquestes jornades, escriuen, acusa un retrocés que tots tenen l'obligació de superar en benefici de la República i de l'autonomia de Catalunya.

“Ja s'ha esdevingut allò que no hauria d'hagut d'esdevenir-se mai. Ja s'han desfermat els instints primaris d'unes masses sense consciència històrica ni amor al país. Ja han sortit amb la seva els «incontrolats» i els feixistes. [...] Quin

poc respecte al front, a les necessitats de la guerra, al prestigi nacional! Ens fa vergonya de pensar en els fets de Barcelona, taca infamant a la història de Catalunya. Ens fa vergonya que es pugui dir —i es dirà— que Catalunya, ultra no ajudar al front, ha pertorbat la reraguarda.”²⁷

Per *Avant!* la lluita al carrer ha volgut dir moltes coses: incapacitat governant, inconsciència, salvatgisme, relaxament moral, bogeria. Tot plegat no ha tingut res a veure amb els ideals. En el penúltim número es publica una declaració política d'ERC, amb data del 13 de juny, que ocupa la primera i segona planes; i on plantegen punt per punt quina és la política econòmica, agrària, social, nacional i l'antifeixista a seguir. D'aquesta última diuen:

“Cal per assegurar les llibertats populars i el desenvolupament de la civilització nostrada el triomf de la guerra. Per això, és indispensable el manteniment i la consolidació del front antifeixista, manteniment que només és possible amb la voluntat ferma i efectiva d'unió. ERC proclama ben alt que ningú no ha estat més fidel que ella a aquesta unió, abandonant sempre que ha estat necessari, encara que no sempre hagi estat limitat, les posicions de partit que la dificultaven. ERC aprofita l'ocasió per afirmar una vegada més la seva voluntat antifeixista i denuncia com a sabotejadors d'ella aquells que, emparant-se en aquesta voluntat d'unió, porten el país a una situació crònica de desordre que no pot portar més que a la desfeta.”²⁸

I el darrer número, el 26, data del 14 de juliol. L'editorial és prou loquaç: “ara és l'hora d'estar cadascú al seu lloc”. Aquesta idea ja s'havia tramès les primeres setmanes del periòdic.

“No hem estat [companys antifeixistes] al nostre lloc. No hem sabut estar-hi. Per obra d'aquest desplaçament, d'aquesta manca de virtut constructiva, d'aquesta inexistència de responsabilitat absoluta, la política catalana ha esdevingut una cosa esparracada i trontolladissa, buida de clara visió i de la decisió que ens era tan necessària”²⁹

S'alertava als lectors i anunciants, el que no era res més que el certificat de defunció del rotatiu per avançat: la falta de paper els obligava a convertir el setmanari en quinzenal mentre persistissin les circumstàncies del moment. Ni quinzenalment ja no va sortir mai més al carrer!

²⁵ *Avant!*, núm. 7, de 21 de gener de 1937.

²⁶ *Avant!*, núm. 17, d'1 d'abril de 1937, p. 1.

²⁷ *Avant!*, núm. 21, de 5 de maig de 1937, p. 2.

²⁸ *Avant!*, núm. 25, de 19 de juny de 1937, p. 2.

²⁹ *Avant!*, núm. 26, de 14 de juliol de 1937, p. 1.

El Penedès tornaria a disposar d'òrgans informatius d'Esquerra quaranta anys més tard.

Consideracions finals

Cura amb l'ús de la llengua catalana i un llenguatge força idealitzat

Una llengua formalment molt correcta, sense pràcticament castellanismes ni barbarismes. Domini que sobta tenint en compte que els periodistes i articulistes del moment no havien estat educats precisament en aquesta llengua. I cal recordar-ho, així mateix, les normes de la llengua no s'havien estès del tot i fins el novembre de 1932 l'Institut d'Estudis Catalans no publicaria el *Diccionari general de la llengua catalana*, d'en Pompeu Fabra. El llenguatge es caracteritza per ser molt idealitzat. Aquesta, sens dubte, és una tònica constant. Sobretot, en els portaveus i òrgans de formacions polítiques ben diverses, que a Vilafranca n'hi havia organitzades set, i tant a Gelida com a Sant Sadurní, dues. Irradia idealisme per tots costats especialment el primer text, l'adoctrinal, o sia l'editorial que majoritàriament està inclòs a la primera plana. La ploma dels que els escriuen destil·la grandiloqüència, contundència i força vegades també certs aires de transcendència i misticisme.

El recurs sovintejat, i comú en els articles de totes aquestes publicacions, és el de les expressions populars i més col·loquials pròpies de la saviesa popular catalana: frases fetes, dites i refranys assimilats en el text periodístic; algunes de les quals són intrínsecament penedesenques.

El llenguatge periodístic d'aquell moment té en l'ús abusiu també i molt reiteratiu de l'ambigu i vague “*hom* diu, explica, conta...” un altre tret característic. I la persona amb què es parla en el discurs narratiu, quan s'exposen opinions generalment acostuma a ser la primera persona del plural “creiem, hem de...”.

Excel·lent senyal de ciutadania i bon índex de qualitats personals, tenir bona ortografia

A Sant Sadurní els anys trenta el domini escrit de la llengua catalana era molt baix. Això, almenys, és el que defensava, i lamentava encara més, el veí Miquel Baró en un article que signava a l'òrgan d'Esquerra. Estava molt amoïnada amb el domini ortogràfic que tenien els seus convilatans. Per anar

més enllà de què calia fer i què era desitjable es basa en un article al diari *La Publicitat*.³⁰

“Tenir una bona ortografia —no arribem a exigir encara una ortografia impecable, perfecta— és un excel·lent senyal de ciutadania i un bon índex de les qualitats personals. Els escrits sense ortografia són com papers tacats. El sentit de la netedat exigeix la persecució de les faltes ortogràfiques. Els qui parlen una llengua, i per estalviar-se l'esforç l'escriuen malament, no ja en l'aspecte literari, ans encara en l'aspecte ortogràfic, són culpables d'una doble deixadesa: deixadesa respecte a llurs deures de ciutadans i respecte a llurs deures de gent pulcra.”³¹

La problemàtica del català era motiu, doncs, de debat mediàtic a la premsa penedesenca. A tall d'exemple, *abril* lamentava públicament l'octubre de 1931, que sis mesos després de la constitució del primer Ajuntament republicà a Vilafranca aquest no tingués cura extrema en la revisió d'originals dels seus impresos.

I en el mateix setmanari, Josep Solc parlava a finals de 1932 de la catalanització dels costums i el paper destacadíssim que hi havia jugat naturalment la difusió de la llengua del país.

“Si fos possible que tothom es capacités de la importància que ha tingut i té la llengua escrita en la nova marxa ascendent de Catalunya, no caldria que ens esforcéssim gaire per a convèncer aquells catalans que guarden amb tota la bona fe una colla de prevencions i prejudicis contra l'ús de la seva pròpia llengua, de la necessitat i conveniència de desprendre-se'n.”³²

L'afer de les escoles públiques coincideixen en les problemàtiques tractades a cada poble

Un dels ítems informatius que més centra l'atenció, i de retruc suscita més controvèrsia entre els òrgans polítics d'un signe i d'un altre en els diferents municipis penedesencs, és l'escola. Aquells nous centres educatius públics, que gestionen els ajuntaments democràtics de l'etapa republicana, i que tenen en l'ensenyament un dels seus cavalls de batalla. A Vilafranca, Sant Sadurní i Gelida es parlarà de les “noves escoles”, especialment els primers mesos dels nous ajuntaments i durant el 1932 i 1933. Entre

³⁰ *La Publicitat*, 15 de gener de 1927.

³¹ *Lluitem!...*, núm. 2, de 3 de setembre de 1931, p. 5.

³² *abril*, núm. 71, de 31 de desembre de 1932, p. 1.

aquests anys ja s'hauran inaugurat els nous centres als tres pobles penedesencs. En el cas vilafranquí escola i caserna són dos conceptes lligats i que van fer córrer força tinta en els impresos periodístics del moment. El febrer de 1932 s'estrenaven les Escoles Graduades Mixtes, que s'havien habilitat a l'antiga caserna militar. Les escoles públiques s'entien a més com a laiques sempre que se'n parlava i se les defensava en contraposició a les de caràcter religiós.

Un altre ítem informatiu reiteratiu: el camp/la vinya

El mot "camp" acaba emprant-se en fer-se ressò de tot el conflicte lligats al món de la terra, amb la qüestió rabassaire centrant el focus d'interès. Sobretot en els primers anys de la República i fins l'octubre de 1934 traduït amb la Llei de Contractes de Conreu aprovada pel Parlament català. Sovintegen els articles d'opinió d'un sentit i d'un altre, amb postures ben diferenciades les unes de les altres. És curiós, amb tot, comprovar quin tracte informatiu reben a Vilafranca, i amb quin qualificatiu, els dos actors del conflicte: rabassaires i propietaris agraris. A tall d'exemple, *Acció* (l'òrgan catòlic i conservador) parla sempre de "l'agitació rabassaire" i el seu homòleg quinzenal *Ressorgiment* "agitació de les classes agrícoles". Paral·lelament, i a l'altre costat, *abril* veu sempre una "agitació propietària" a l'hora d'enfocar-ne el conflicte. Aquest periòdic tracta de les reivindicacions dels rabassaires, amb un discurs radicalitzat que anirà minvant després dels primers temps de la República.

El problema més greu que es percep a la premsa d'aquests anys a la comarca és, sens dubte, el de la terra, el conflicte més rellevant als pobles penedesencs capaç de propiciar canvis polítics: a Vilafranca, la dimissió d'un dels batlles del període republicà ho exemplifica. Un cas que posa de manifest que el conflicte d'arrel econòmica i social, per força, havia de ser polític.

Continguts completats amb les batalles dialèctiques entre rivals polítics/periodístics

Les batalles dialèctiques entre rotatius d'un signe polític i d'un altre només es donen en publicacions de caràcter ideològic i com a portaveus d'una formació o una altra, quan rivalitzen per incidir en l'electorat. Tenen apartats o utilitzen moltes columnes per desprestigiar al que s'entén com a "rival" polític —a abatre, pràcticament podria semblar— encara que en el cas de la capital alpenedesenca, molts estiguin en la clivella de

l'esquerra i de la defensa a ultrança del republicanisme. Una virulència dialèctica que emplenarà planes i planes entre 1931 i 1936. Tanmateix, amb la guerra civil, les poques publicacions que queden no estan precisament per tirar-se els plats pel cap. Les rotatives que romanen a Vilafranca, perquè a Gelida i Sant Sadurní han desaparegut, són profundament antifeixistes i estan pel bàndol republicà, per bé que des d'espectres polítics divergents. Les pugnes periodístiques i diatribes ja no tindran sentit, doncs, en un context bèl·lic com el de 1936-1939.

Il·lustres periodistes-articulistes penedesencs republicans

Grases i Gonzàlez, Pere (Vilafranca 1909-Caracas 2004)

En els anys d'universitari a Barcelona, on cursa Filosofia i Lletres i Dret, redacta assaigs pel setmanari barceloní *Mirador*. Entre l'octubre i novembre de 1928 escriu al diari *La Publicitat*, on disposa d'una secció per tractar de les inquietuds estudiantils i de l'actualitat a la universitat.

Carles Pi i Sunyer el va contractar com a secretari particular de 1931 a 1936, en tots els càrrecs polítics que va exercir, des d'alcalde a conseller. El cronista vilafranquí Antoni Sabaté i Mill, al pròleg del volum 16è de les obres completes de Grases comenta:

"Als ulls de Pere Grases fou sempre el germà gran amb qui durant la II República compartí, bé que en un segon terme tan respectuós com entranyable, direccions generals, ministeris, conselleries, batlles —la de Barcelona—, presons —l'Uruguay— i exilis. Junts van fer, van viure i van patir la República. I l'exili".³³

Grases, que no va sentir mai cap mena de temptació política, va conjuminar la feina de secretari amb l'ocupació docent, com a professor d'idioma de l'Institut-Escola de la Generalitat, al parc de la Ciutadella de Barcelona, amb les classes de professor encarregat de curs a la Universitat Autònoma de Barcelona. A l'Institut-Escola publicaven una revista titulada, *Institut Escola*, que es difonia bàsicament entre els mestres i els estudiants. Hi va publicar un article, el maig de 1934, corresponent al núm. 17, "Dibuixos animats".

³³ GRASES, Pere (1987). *Hores de joventut i de maduresa*. Volum 16è. Barcelona: Editorial Seix Barral.

Per un temps, va exercir d'advocat, associat amb Josep Puig Brutau. Al diari dirigit per Josep Sunyol i Garriga *La Rambla*, on també col·laborà, precisament va dedicar un article al seu amic advocat, entre d'altres, el 10 de juny de 1935.

Aquest any forma part del cos de redacció del setmanari barceloní *L'Horitzó*, afí a ERC, juntament amb Claverol, Marc Aureli Vila i Ramon Xuriguera. Entre els col·laboradors figuraven el mateix Carles Pi i Sunyer —qui havia projectat i propiciat la revista— Jaume Serra Hunter, Joan Puig i Ferrer, Humbert Torres o Aurora Bertrana, entre d'altres.

Després del 19 de juliol del 36, va haver de marxar. Ho explicava, com cita ell mateix en les seves obres de maduresa i joventut, el polític pel qual havia treballat a les memòries que es van publicar un any abans que les del vilafraquí:

“Grases havia ajudat a anar-se'n a molts i tingué informacions confidencials que es tramava quelcom en contra d'ell. Ho vaig sentir, perquè era una llarga, cordial i eficaç col·laboració la que així acabava i, a més, perquè era un molt bon enllaç per a les gestions d'aquesta índole delicada a Governació. Eren tants els qui sortien, i dels de prop nostre, que la marxa de cadascun d'ells deixava una sensació més anguniosa de buit, com de viure cada cop més isolat en un desert espiritual.” (Grases, 1987: XXXI).

A mitjan agost de 1937 va arribar, després d'un any d'haver estat prop d'Épinal (França), a Caracas (Veneçuela), on moriria el mateix mes 67 anys després.

Llorens i Jordana, Rodolf (Vilafranca, 1910-Caracas, 1985)

També, com Grases, en els anys universitaris col·labora en assaigs al setmanari *Mirador*. Entre 1931 i 1935 hi escriu 26 articles, pràcticament la meitat es van publicar el 1932 (Singla, 2006: 316), quan està llicenciat ja en Filosofia i Lletres. Amb Roig i Llauredor són els responsables d'abril. Tot i estar a un institut d'Olot impartint quatre matèries (lògica, psicologia, història de la literatura i perceptiva literària) s'encarregava del setmanari d'Esquerra.

Políticament va ser un home d'esquerres, i que com ell mateix explicaria anys més tard, la militància política la hi van fer deixar.

“Jo era d'ERC, però n'estava bastant desil·lusionat. A l'inici de la guerra es va formar el Partit Socialista Unificat de Catalunya, jo m'hi vaig adherir i en vaig ser un entusiasta. Però ho havien agafat els incontrolats i era molt difícil parar-los, calia aturar-ho perquè allò no es podia mantenir.”³⁴

En defensar Joan Comorera, a qui un sector del comunisme titllava de traïdor i aliat de Franco, Llorens va ser expulsat del PSUC.

El 1937 Edicions Avant li publica *La Ben Nascuda*, rèplica de *La Ben Plantada* d'Eugeni d'Ors, inspirada en la seva esposa.

Es va exiliar a Tolosa de Llenguadoc. D'on va desplaçar-se fins a Caracas, ciutat en què va romandre tota la seva vida, com el seu amic Grases. Durant tots aquests anys escriu diverses obres.

Mas i Perera, Pere (Vilafranca 1901-Buenos Aires, 1977)

Fa alguna col·laboració a rotatius catalans com *La Veu de Catalunya*, en un reportatge sobre Vilafranca el 1925.

El 1933 col·labora a abril amb articles sobre la divisió territorial i el paper que hi ha de jugar el Penedès.

A l'agost de 1932, des de Vilafranca signa l'obra, *Vilafranca del Penedès*, publicada per Editorial Barcino dins la col·lecció “Enciclopèdia Catalunya”.

Pocs dies després, la mateixa editorial li publica *Els Valors Bursàtils*, que correspon al volum número 46 de la Col·lecció Popular Barcino.

El 1936 va ser nomenat director de la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu i l'any següent, director General de Crèdit i Tresoreria de la Generalitat de Catalunya. Amb aquest càrrec ofereix una ponència “introducció al crèdit agrícola”, recollida pel *Butlletí del Departament d'Agricultura*, el març de 1937. D'altra banda, havia col·laborat a *Avant!*.

El 1939 s'exilia, primer a Xile, i poc després a Buenos Aires, on romandrà fins la seva mort, el 1977.

³⁴ *Olerdulae*, núm. 28, d'abril-juny de 1985, p. 5.